

peccatum, cui debeat mortis supplicium? continuo subjecit: « Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, » et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite, » eamus hinc¹. » Discumbens enim discumbentibus loquebatur. « Eamus » autem dixit, quo, nisi ad illum locum unde fuerat tradendus ad mortem, qui nullum habebat meritum mortis? Sed habebat ut moreretur mandatum Patris, tanquam ille de quo prædictum erat: « Quæ » non rapui, tunc exolvebam²: » mortem sine debito soluturus, et nos a morte debita redempturus. Rapuerat autem Adam peccatum, quando manum in arborem præsumptione deceptus extendit, ut incommunicabile nomen inconcessæ divinitatis invaderet, quam Filio Dei natura contulerat, non rapina.

TRACTATUS LXXX.

De eo quod dicit: *Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est*: usque ad id, *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*.

I. ISTE locus evangelicus, fratres, ubi se dicit Dominus vitem, et Discipulos suos palmites: secundum hoc dicit quod est caput Ecclesiæ, nosque membra ejus, mediator Dei et hominum homo Christus Jesus³. Unius quippe naturæ sunt vitis et palmites: propter quod cum esset Deus, cujus naturæ non sumus, factus est homo, ut in illo esset vitis humana natura, cujus et nos homines palmites esse possemus. Quid ergo est, « Ego sum vitis vera⁴? »

¹ Joan. xxiv, 31. — ² Psal. lxxviii, 5. — ³ I Tim. ii, 5. — ⁴ Joan. xv, 1.

Numquid ut adderet « vera, » hoc ad eam vitem retulit, unde ista similitudo translata est? Sic enim dicitur vitis, per similitudinem, non per proprietatem, quemadmodum dicitur ovis, agnus, leo, petra, lapis angularis, et cætera hujusmodi, quæ magis ipsa sunt vera, ex quibus ducuntur istæ similitudines, non proprietates. Sed cum dicit: « Ego sum vitis vera, » ab illa se utique discernit cui dicitur: « Quomodo conversa es in amaritudinem vitis » aliena¹? » Nam quo pacto est vitis vera, quæ expectata est ut faceret uvam, fecit autem spinas².

II. « Ego sum, inquit, vitis vera, et Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: et omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat³. » Numquid unum sunt agricola et vitis? Secundum hoc ergo vitis Christus, secundum quod ait: « Pater major me est⁴: » secundum autem id quod ait: « Ego et Pater unum sumus⁵, » et ipse agricola est. Nec talis quales sunt qui extrinsecus operando exhibent ministerium: sed talis ut det etiam intrinsecus incrementum. « Nam neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus⁶. » Sed utique Deus est Christus, quia Deus erat Verbum; unde ipse et Pater unum sunt: et si Verbum caro factum est quod non erat, manet quod erat. Denique cum de Patre tanquam de agricola dixisset, quod infructuosos palmites tollat, fructuosos autem purget ut plus afferant fructum: continuo etiam se ipsum mundatorem palmitum ostendens, « Jam vos, inquit, mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis⁷. » Ecce et ipse mundator est palmitum, quod est agricolæ, non vitis officium: qui etiam palmites operarios suos fecit. Nam etsi

¹ Jerem. ii, 21. — ² Isaï. v, 4. — ³ Joan. xv, 1, 2. — ⁴ Id. xiv, 28. — ⁵ Id. x, 30. — ⁶ I Cor. iii, 7. — ⁷ Joan. xv, 3.

non dant incrementum, impendunt tamen aliquod adjumentum; sed non de suo, « quia sine me, inquit, nihil potestis facere¹. » Audi etiam ipsos confitentes. Quid autem est Apollo? quid autem Paulus²? Ministri³ per quos credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit. Et hoc ergo sicut unicuique Dominus dedit: non itaque de suo. Jamvero quod sequitur: Sed Deus incrementum dedit: non per illos, sed per se ipsum facit: excedit hoc humanam humilitatem, excedit angelicam sublimitatem, nec omnino pertinet nisi ad agricolam Trinitatem. « Jam vos mundi estis, » mundi scilicet atque mundandi. Neque enim nisi mundi essent, fructum ferre potuissent: et tamen omnem qui fert fructum, purgat agricola, ut fructum plus afferat. Fert fructum, quia mundus est; atque ut plus afferat, purgatur adhuc. Quis enim est in hac vita sic mundus, ut non sit magis magisque mundandus? « Ubi si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est: si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata, » et mundet nos ab omni iniquitate⁴: » mundet utique mundos, hoc est fructuosos, ut tanto sint fructuosiores, quanto fuerint mundiores.

III. « Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis⁵. » Quare non ait, mundi estis propter baptismum quo loti estis, sed ait: « propter verbum quod locutus sum vobis: » nisi quia et in aqua verbum mundat? Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam et hoc utique dixerat, quando pedes Discipulis lavit; « Qui lotus est, non indi-

¹ Joan. xv, 5. — ² 1 Cor. iii, 5, 6. — ³ Juxta Græc. δὲ ὄν. — ⁴ 1 Joan. 1, 8, etc. — ⁵ Id. xv, 3.

» get nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus¹. » Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur? Nam et in ipso verbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. « Hoc est verbum fidei quod prædicamus, » ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo quia Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris². » Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Unde in Actibus Apostolorum legitur: « Fide mundans corda eorum³. » Et in Epistola sua beatus Petrus: « Sic et vos, inquit, baptisma salvos facit, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio⁴. » Hoc est verbum fidei quod prædicamus: quo sine dubio ut mundare possit, consecratur et baptismus. Christus quippe nobiscum vitis, cum Patre agricola, dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, et vide quid adjungat: « Ut eam sanctificaret, inquit, mundans eam lavacro aquæ in verbo⁵. » Mundatio igitur nequaquam fluxo et labili tribueretur elemento, nisi adderetur, in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicientem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem: quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: « Jam vos mundi estis, propter verbum quod locutus sum vobis. »

¹ Joan. xiii, 10. — ² Rom. x, 8, etc. — ³ Act. xv, 9. — ⁴ 1 Petr. iii, 21. — ⁵ Ephes. v, 26.

TRACTATUS LXXXI.

De eo quod ait : *Manete in me, et ego in vobis* : usque ad id, *Quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis*.

I. VITEM se dixit esse Jesus, et Discipulos suos palmites, et agricolam Patrem : unde jampridem sicut potuimus disputandum est. In hac autem lectione, cum adhuc de se ipso qui est vitis, et de suis palmitibus, hoc est Discipulis loqueretur : « Manete, inquit, in me, et ego » in vobis¹. » Non eo modo illi in ipso, sicut ipse in illis. Utrumque autem prodest non ipsi, sed illis. Ita quippe in vite sunt palmites, ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant ; ita vero vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc et manentem in se habere Christum, et manere in Christo : Discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare : qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere.

II. Denique adjungit, et dicit : « Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite ; » sic nec vos, nisi in me manseritis². » Magna gratiæ commendatio, fratres mei : corda instruit humilium, ora obstruit superbiorum. Ecce cui, si audent, respondeant, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti³. Ecce cui respondeant sibi placentes, et ad bona opera faciendum Deum sibi necessarium non putantes. Nonne huic resistunt veritati, homines

¹ Joan. xv, 4. — ² Ibid. — ³ Rom. x, 3.

mente corrupti, reprobi circa fidem¹, qui respondent et loquuntur iniquitatem, dicentes : A Deo habemus quod homines sumus, a nobis ipsis autem quod justii sumus? Quid dicitis, qui vos ipsos decipitis, non assertores, sed præcipitatores liberi arbitrii, ex alto elationis per inania præsumptionis, in profunda submersionis? Nempe vox vestra est, quod homo ex semetipso facit justitiam. Hoc est altum elationis vestræ. Sed veritas contradicit, et dicit : « Palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi » manserit in vite. » Ite nunc per abrupta, et non habentes ubi figamini, ventosa loquacitate jactamini. Hæc sunt inania præsumptionis vestræ. Sed quid vos sequatur videte, et si est in vobis ullus sensus, horrete. Qui enim a semetipso se fructum existimat ferre, in vite non est ; qui in vite non est, in Christo non est ; qui in Christo non est, christianus non est. Hæc sunt profunda submersionis vestræ.

III. Etiam atque etiam considerate quid adhuc veritas adjungat, et dicat : « Ego sum, inquit, vitis, vos palmites. Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum » multum : quia sine me nihil potestis facere². » Ne quisquam putaret saltem parvum aliquem fructum posse a semetipso palmitem ferre, cum dixisset, « hic fert fructum multum, » non ait, quia sine me parum potestis facere : sed, « nihil potestis facere. » Sive ergo parum, sive multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest. Quia etsi parum attulerit palmes, eum purgat agricola ut plus afferat : tamen nisi in vite manserit, et vixerit de radice, quantumlibet fructum a semetipso non potest ferre. Quamvis autem Christus vitis non esset, nisi homo esset : tamen istam gratiam palmitibus non præberet, nisi etiam Deus esset. Verum quia ita sine ista gratia

¹ 2 Tim. iii, 8. — ² Joan. xv, 5.

non potest vivi, ut et mors in potestate sit liberi arbitrii. « Si quis in me, inquit, non manserit, mittetur foras » sicut palmes: et arescet, et colligent eum, et in ignem » mittent, et ardet¹. » Ligna itaque vitis tanto sunt contemptibilia si in vite non manserint, quanto gloriosiora si manserint: denique sicut de his etiam per Ezechielem prophetam Dominus dicit, præcisa nullis agricolarum usibus prosunt, nullis fabrilibus operibus deputantur². Unum de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit: ut ergo in igne non sit, in vite sit.

IV. « Si manseritis in me, inquit, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, et fiet » vobis³. » Manendo quippe in Christo, quid velle possunt nisi quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in Salvatore, nisi quod non est alienum a salute? Aliud quippe volumus quia sumus in Christo, et aliud volumus quia sumus adhuc in hoc sæculo. De mansione namque hujus sæculi nobis aliquando subrepat, ut hoc petamus quod nobis non expedire nescimus. Sed absit ut fiat nobis, si manemus in Christo, qui non facit quando petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cum verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petemus, et fiet nobis. Quia si petimus et non fiet, non hoc petimus quod habet mansio in eo, nec quod habent verba ejus quæ manent in nobis; sed quod habet cupiditas et infirmitas carnis, quæ non est in eo, et in qua non manent verba ejus. Nam utique ad verba ejus pertinet oratio illa quam docuit, ubi dicimus: « Pater » noster qui es in coelis⁴. » Ab hujus orationis verbis et sensibus non recedamus petitionibus nostris, et quidquid petierimus, fiet nobis. Tunc enim dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, et dili-

¹ Joan. xv, 6. — ² Ezech. xv, 5. — ³ Joan. xv, 7. — ⁴ Matth. vi, 9.

gimus quæ promisit: quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice. Ad hanc differentiam valet quod scriptum est: « Et memoria retinentibus mandata ejus ut faciant ea¹. » Multi enim memoria retinent ut contemnant, vel etiam deridant et oppugnent ea. In his verba Christi non manent, qui attingunt quodam modo, non cohærent: et ideo illis non erunt in beneficium, sed in testimonium. Et quia sic insunt eis ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis, ut judicentur ex eis.

TRACTATUS LXXXII.

De eo quod Dominus dicit: *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis: usque ad id, Et maneo in ejus dilectione.*

I. MAGIS magisque Salvator gratiam qua salvamur Discipulis loquendo commendans, « In hoc, inquit, clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, » et efficiamini mei Discipuli². » Sive « glorificatus » sive « clarificatus » dicatur, ex uno græco verbo utrumque translatum est, quod est *δοξάζειν*. *Δόξα* enim quæ græce dicitur, latine gloria est. Quod ideo commemorandum existimavi, quia dicit Apostolus: « Si Abraham ex operibus » justificatus est, habet gloriam, sed non ad Deum³. » Hæc est ad Deum gloria qua glorificatur non homo, sed Deus, si non ex operibus, sed ex fide justificatur, ut ex

¹ Psal. cix, 18. — ² Joan. xv, 8. — ³ Rom. iv, 2.

Deo illi sit quod etiam bene operatur : quoniam palmes , sicut jam superius dixi , non potest ferre fructum a semetipso ¹. Si enim in hoc clarificatus est Deus Pater ut fructum plurimum afferamus , et efficiamur Christi Discipuli : non hoc gloriæ nostræ tribuamus , tanquam hoc ex nobis ipsis habeamus. Ejus est enim hæc gratia , et ideo in hoc non nostra , sed ejus est gloria. Unde et alibi cum dixisset : « Sic luceat lumen vestrum coram hominibus , ut » videant opera vestra bona : ne a semetipsis putarent » esse bona opera sua ² : » mox addidit : « Et glorificent » Patrem vestrum qui in cœlis est. » In hoc enim glorificatur Pater ut fructum plurimum afferamus , et efficiamur Christi Discipuli. A quo efficimur , nisi ab illo cujus misericordia prævenit nos ? Ipsius enim figmentum sumus , creati in Christo Jesu in operibus bonis ³.

II. « Sicut dilexit me Pater , inquit , et ego dilexi vos : » manete in dilectione mea ⁴. » Ecce unde sunt nobis opera bona. Nam unde nobis essent , nisi quia fides per dilectionem operatur ⁵ ? Unde autem diligeremus , nisi prius diligeremur ? Apertissime hoc in Epistola sua idem iste Evangelista dixit : « Nos diligamus Deum , quoniam » ipse prior dilexit nos ⁶. » Quod autem ait : « Sicut dilexit me Pater , et ego dilexi vos : » non æqualitatem naturæ ostendit nostræ et suæ , sicut est Patris et ipsius , sed gratiam qua mediator Dei et hominum est homo Christus Jesus ⁷. Mediator quippe monstratur , cum dicit : « me » Pater , et ego vos. » Nam Pater utique diligit et nos , sed in ipso : quia in hoc glorificatur Pater , ut fructum afferamus in vite , hoc est in Filio , et efficiamur ejus Discipuli.

¹ Joan. xv, 4, et Tract. lxxxii, n. 2. — ² Matth. v, 16. — ³ Ephes. ii, 10. — ⁴ Joan. xv, 9. — ⁵ Galat. v, 6. — ⁶ I Joan. iv, 19. — ⁷ I Tim. ii, 5.

III. « Manete , inquit , in dilectione mea ¹. » Quomodo manebimus ? Audi quid sequitur : « Si præcepta mea , inquit , servaveritis , manebitis in dilectione mea ². » Dilectio facit præcepta servari , an præcepta servata faciunt dilectionem ? Sed quis ambigat , quod dilectio præcedit ? Unde enim præcepta servet non habet , qui non diligit. Quod ergo ait : « Si præcepta mea servaveritis , manebitis in dilectione mea , » ostendit non unde dilectio generetur , sed unde monstretur. Tanquam diceret : Nolite vos putare manere in dilectione mea , si non servatis præcepta mea : si enim servaveritis , manebitis. Hoc est , hinc apparebit quod in dilectione mea manebitis , si præcepta mea servabitis. Ut nemo se fallat , dicendo quod eum diligit , si ejus præcepta non servat. Nam in tantum eum diligimus , in quantum ejus præcepta servamus : in quantum autem minus servamus , minus diligimus. Quamvis quod ait : « Manete in dilectione mea , » non apparet quam dixerit dilectionem , utrum qua eum diligimus , an qua ipse diligit nos , sed ex verbo superiore dignoscitur. Dixerat quippe : « Et ego dilexi vos : » cui verbo continuo subjunxit : « Manete in dilectione mea : » illa ergo qua dilexit nos. Quid est ergo , « Manete in dilectione mea , » nisi , manete in gratia mea ? Et quid est , « Si præcepta » mea servaveritis , manebitis in dilectione mea , » nisi , ex hoc scietis , quod in dilectione mea qua vos diligo , manebitis , si præcepta mea servabitis ? Non ergo ut nos diligit , prius ejus præcepta servamus : sed nisi nos diligit , præcepta ejus servare non possumus. Hæc est gratia quæ humilibus patet , superbos latet.

IV. Sed quid illud est , quod adjunxit , « Sicut et ego » Patris mei præcepta servavi , et maneo in ejus dilectione ? » Utique etiam hic hanc dilectionem Patris in-

¹ Joan. xv, 9. — ² Ibid. 10.

telligi voluit, qua eum diligit Pater. Ita quippe dixerat : « Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos¹ : » atque his verbis illa subjunxit : « Manete in dilectione mea, » illa procul dubio qua dilexi vos. Ergo quod ait etiam de Patre : « Maneo in ejus dilectione, » illa scilicet accipienda est, qua dilexit eum Pater. Sed numquid et hic gratia intelligenda est, qua Pater diligit Filium, sicut gratia est qua nos diligit Filius : cum simus nos filii gratia, non natura : Unigenitus autem natura, non gratia ? An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est ? Ita sane. Nam dicendo : « Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, » gratiam mediatoris ostendit. « Mediator autem Dei et hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo » est Christus Jesus². » Et profecto secundum id quod homo est, de illo legitur : « Et Jesus proficiebat sapientia » et ætate et gratia apud Deum et homines³. » Secundum hoc igitur recte possumus dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad personam tamen unigeniti Filii Dei per gratiam pertinet humana natura ; et tantam gratiam, ut nulla sit major, nulla prorsus æqualis. Neque enim illam susceptionem hominis ulla merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta coeperunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum dilexit Pater, et ideo servavit præcepta ejus. Quid est enim et ille homo, nisi quod Deus susceptor est ejus⁴ ? Deus enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæternus : sed ut mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.

¹ Joan. xv, 9. — ² 1 Tim. ii, 5. — ³ Luc. ii, 52. — ⁴ Psal. iii, 4.

TRACTATUS LXXXIII.

In hæc verba : *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.*

I. AUDISTIS, charissimi, Dominum dicentem Discipulis suis : « Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur¹. » Quid est gaudium Christi in nobis, nisi quod dignatur gaudere de nobis ? Et quid est gaudium nostrum quod dicit implendum, nisi ejus habere consortium ? Propter quod beato Petro dixerat : « Si non laverò te, non habebis partem » mecum². » Gaudium ergo ejus in nobis, gratia est quam præstitit nobis : ipsa est et gaudium nostrum. Sed de hac ille etiam ex æternitate gaudebat, quando nos elegit ante constitutionem mundi³. Nec recte possumus dicere quod gaudium ejus plenum non erat : non enim Deus imperfecte aliquando gaudebat. Sed illud ejus gaudium in nobis non erat : quia nec nos in quibus esse posset, jam eramus ; nec quando esse coepimus, cum illo esse coepimus. In ipso autem semper erat, qui nos suos futuros certissima suæ præscientiæ veritate gaudebat. Proinde gaudium jam ipse perfectum de nobis habebat, quando nos præsciendo et prædestinando gaudebat : neque enim ullus in illo ejus gaudio metus esse poterat, ne forte non

¹ Joan. xv, 11. — ² Id. xiii, 8. — ³ Ephes. i, 4.

fieret quod se facturum esse præsciebat. Sed neque cum id facere cœpit, quod se facturum esse præscivit, gaudium ejus, quo beatus est, crevit: alioqui beator factus est, quia nos fecit. Absit hoc, fratres: Dei beatitudo quia nec minor fuerat sine nobis, non fit major ex nobis. Gaudium igitur ejus de salute nostra, quod in illo semper fuit cum præscivit et prædestinavit nos, cœpit esse in nobis quando vocavit nos: et hoc gaudium merito nostrum dicimus, quo et nos beati futuri sumus; sed hoc gaudium nostrum crescit et proficit, et ad suam perfectionem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide nascentium, implebitur in præmio resurgentium. Ecce unde dictum existimo: « Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum » in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur: in vobis sit » meum; « impleatur » vestrum. Semper enim erat meum plenum, et antequam vocaremini, cum vocandi a me præsciremini, sed fit et in vobis, cum hoc efficiamini quod præscivi de vobis. « Impleatur autem vestrum: » quia beati eritis, quod nondum estis; sicut creati estis qui non fuistis.

II. « Hoc est, inquit, præceptum meum: ut diligatis » invicem sicut dilexi vos¹. » Sive dicatur præceptum, sive mandatum, ex uno verbo græco utrumque interpretatur, quod est ἐντολή. Jamvero istam sententiam et antea dixerat, de qua me vobis, ut potui, disputasse meminisse debetis². Ibi enim sic ait: Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. Hujus itaque mandati repetitio, commendatio est: nisi quod ibi, Mandatum, inquit, novum do vobis; hic autem, « Hoc est, inquit, mandatum meum: » ibi, tanquam non fuerit ante tale mandatum; hic, tanquam non sit aliud ejus mandatum. Sed ibi dictum est novum,

¹ Joan. xv, 12. — ² Vide supra Tract. lxxv, et Joan. xiii, 34.

ne in vetustate nostra perseveremus: hic dictum est « meum, » ne contemnendum putemus.

III. Quod autem hic ita dixit: « Hoc est mandatum » meum, » velut non sit aliud, quid putamus, fratres mei, numquidnam solum ejus de ista dilectione mandatum est, qua diligimus invicem? Nonne est et aliud majus, ut diligamus Deum? Aut vero de sola Deo nobis dilectione mandavit, ut alia non requiramus? Tria certe commendat Apostolus dicens: « Manent autem fides, spes, » charitas, tria hæc¹: » major autem horum charitas. Et si in charitate, hoc est in dilectione concluduntur duo illa præcepta; major tamen dicta est esse, non sola. De fide igitur nobis quam multa mandata sunt, quam multa de spe, quis potest cuncta colligere, quis enumerando sufficere? Sed intueamur quod ait idem Apostolus: « Plenitudo Legis charitas². » Ubi ergo charitas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? Dæmon credit, nec diligit: nemo diligit, qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam qui non diligit: nemo autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessario fides et spes: et ubi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam se ipsum; quandoquidem non diligit et se ipsum? Est quippe impius et iniquus: « qui autem diligit » iniquitatem, non plane diligit, sed odit animam suam³. » Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus; et quidquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quidquid est aliud hic habemus. Discernitur quippe ista dilectio ab illa dilectione qua se invicem diligunt homines sicut homines: nam ut discerneretur, adjunctum est: « sicut dilexi vos. » Ut quid enim diligit nos Christus,

¹ 1 Cor. xiii, 13. — ² Rom. xiii, 10. — ³ Psal. x, 6.

nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo et nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus a cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt : ergo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus : pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus¹.

TRACTATUS LXXXIV.

In illud : *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

I. PLENITUDINEM dilectionis qua nos invicem diligere debemus, fratres charissimi, definivit Dominus dicens : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam » ponat quis pro amicis suis². » Quia ergo superius dixerat : « Hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem, » sicut dilexi vos³ : » quibus verbis addidit quod nunc audistis : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis : » fit ex hoc consequens, quod idem iste evangelista Joannes in Epistola sua dicit : « Ut quemadmodum Christus pro nobis animam » suam posuit, sic et nos debeamus pro fratribus animas » ponere⁴ : » diligentes utique invicem sicut ipse dilexit nos, qui pro nobis animam suam posuit. Nimirum hoc est quod legitur in Proverbiis Salomonis : « Si sederis cœnare » ad mensam potentis, considerans intellige quæ appo- » nuntur tibi ; et sic mitte manum tuam, sciens quia talia

¹ 1 Cor. xv, 28. — ² Joan, xv, 13. — ³ Ibid. 12. — ⁴ 1 Joan, iii, 16.

» te oportet præparare¹. » Nam quæ mensa est potentis, nisi unde sumitur corpus et sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare et intelligere quæ apponuntur tibi, nisi digne tantam gratiam cogitare? Et quid est sic mittere manum, ut scias quia talia te oportet præparare, nisi quod jam dixi, quia sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere? Sic ut enim ait etiam apostolus Petrus : « Christus pro nobis passus est, relinquens nobis » exemplum, ut sequamur vestigia ejus². » Hoc est talia præparare. Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt : quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in convivio quo et ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, et nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipsam mensam non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus : quia impleverunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem. Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini mensa pariter acceperunt.

II. Neque hoc ita dictum sit, quasi propterea Domino Christo pares esse possimus, si pro illo usque ad sanguinem martyrimum duxerimus. « Ille potestatem habuit ponendi » animam suam, et iterum sumendi eam³ : » nos autem nec quantum volumus vivimus, et morimur etiamsi nolumus : ille moriens mox in se occidit mortem, nos in ejus morte liberamur a morte ; illius caro non vidit corruptionem, nostra post corruptionem, in fine sæculi per illum induetur incorruptionem⁴ : ille nobis non indiguit ut nos salvos faceret, nos sine illo nihil possumus facere : ille se

¹ Prov. xxiii, 1, 2. — ² 1 Petr. ii, 21. — ³ Joan. x, 18. — ⁴ Act. ii, 31.